

23.12.2020

SISÄMINISTERIÖ
Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@intermin.fi

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen lausunto Sisäministeriön pyyntöön Kansallisen säteilymittausstrategian suunnittelua varten.

1 Visio

Visiossa pitäisi näkyä myös osaaminen, vaikka se myöhemmin mainitaankin. Säteilytilanteeseen varautuminen kuuluu myös kaikille, mutta mittaustoiminta on säteilytilanteessa aistein tunnistamattoman vaaran ainoa tunnistamiskeino. Näkyvyys mittaustoiminnan kehittäminen ja toimintavalmiuden näkyvyys, lisää kansalaisten luottamusta ja palvelee siten myös, säteilytilanteisiin varautumista ja luottamusta tilanteenaikaiseen tiedottamiseen.

2 Pelastuslaitoksen rooli strategian toteuttamisessa

Kalustollinen valmius

Pelastuslaitoksen suorittamaan säteilymittaukseen on varauduttu toimialaa ohjaavien Säteilyturvakeskuksen "Ulkoisen säteilyn valvontaohje pelastusviranomaisille, 5.7.2011 mukaan. Käytännössä pelastuslaitoksella on hyvin keskeinen rooli säteilymittausvalmiuden ylläpidossa. Tehtävään varattu kalusto on pääosin kunnallisten pelastuslaitosten myötä alueellisille pelastuslaitoksille siirtynyttä kalustoa. Jota testataan pelastuslaitoksen omana toimintana Säteilyturvakeskuksen VAL 4 ohjeen mukaan. Testauksessa hylättyjä mittareita on poistettu käytöstä, eikä uusia ole hankittu, sillä mittareiden määrä ylittää toistaiseksi oman tarvearvion.

Strategiatyöryhmän esittämän kartoituksen perusteella mittauskapasiteetit vaihtelevat. Mitoitusohjeen tai -velvoitteen puuttuessa pelastuslaitos ei itse pysty arvioimaan mittausstrategian edellyttämän kapasiteetin riittävyyttä, vaan toivoo siihen selkeät mitoitusperusteet ja hankintavelvoitteen.

Laadukasta turvallisuutta lakeudella

23.12.2020

Mittaustoimintaan tarvittavat henkilöresurssit

Pelastuslaitoksen henkilöstöstä noin 120 on päätoimisia ja 800 sivutoimisia. Erityisesti työikäisen väestön ja työpaikkojen keskittyminen kasvukeskuksiin näkyy reuna-alueiden paloasemien lähtövalmiuksissa erityisesti päivääikaan, mutta selkeää laskua on myös ns. virka-ajan ulkopuolella.

Pelastuslaitoksella on kaikissa olosuhteissa omat perustehtävänsä sekä useissa tilanteissa keskeinen rooli tilannekuvan ylläpidossa ja pelastustoimintaan osallistuvien muiden toimijoiden ohjaamisessa

Säteilymittauspartion yksittäiseen työsuoritukseen kuluva aika taajama-alueilla matkoineen ja puhdistuksineen on kohtuullinen, mutta tehostetun valvonnan aikana lukuisten mittauspisteiden ajantasaisten mittautietojen ylläpito kauempana taajamista sitoo henkilöstön kapasiteettia ja kuormittaa erityisesti niitä asemia, joilla henkilöstöä on muutenkin vähän käytettävissä.

Pelastushenkilöstön koulutus

Koulutuksellinen valmius perustuu päätoimisen henkilöstön eri aikakausina ammattiopinnoissa saamaan hyvin vähäiseen säteilymittauskoulutukseen, sopimushenkilöstön vaarallisten aineiden yhden oppitunnin mittaiseen opetukseen mittauspartion toiminnasta, automaattisten mittausasemien hoitajien koulutukseen, satunnaisiin työvuoroharjoituksiin ja säteilymittareiden testauksiin liittyvien lupien, koulutuksen, turvallisuusarvion ja työstä saatuun kokemukseen.

Erityisesti sopimushenkilöstön koulutukseen sisältyy jo perustehtäviin liittyviä koulutusvaatimuksia

Puhdistustoimintaan annetaan koulutusta vain armeijan suojelehenkilöstölle ja muutama henkilö on joskus osallistunut pelastusopiston järjestämään koulutukseen. Puhdistustoiminta ei ole kuulunut pelastushenkilöstön koulutukseen ainakaan useimpien virassa olevien opetusohjelmissä. Henkilöpuhdistuksessa voidaan hyödyntää kemikaalisukeltajien puhdistukseen valmentavaa koulutusta, mutta esimerkiksi mittauspartion käyttämän ajoneuvon suojaamiseen ja puhdistukseen ei ole käytettävissä ohjeita.

Säteilymittausstrategian tavoitteiden toteutuminen edellyttää pelastusalan, ja ilmeisesti kaikkien strategiatyöryhmän esittämien toimijoiden, säteilykoulutuksen lisäämistä.

Laadukasta turvallisuutta lakeudella

23.12.2020

3 Tilannekuvan muodostaminen:

Muun muassa Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen oman maakunnallisen säteilynmittaus- ja tilannekuvaharjoituksen sekä Olkiluodon ydinvoimalan harjoituksista saatujen kokemusten perusteella tilannekuvajärjestelmän kaatuminen liiallisen kuormituksen vuoksi vaikuttaa olevan nykyisillä järjestelmillä ennemminkin todennäköistä kuin mahdollinen uhka.

Tilannekuvan muodostaminen, ja ennen kaikkea sen tuottamiseen tarvittava työmäärä on pidettävä mahdollisimman vähäisenä. Säteilytieto pitäisi olla osa muuta tilannekuvajärjestelmää, johon on pääsy kaikilla keskeisillä toimijoilla. Esimerkiksi Krivat.

- Tilannekuvajärjestelmän täytyisi olla visuaalisesti informatiivinen, jolloin olennaisen tiedon hankkiminen olisi nopeaa ja luotettavaa. Säteilytietojen käsittely täytyisi olla sekä tekstimuotoista / taulukkotietoa, kyettävä siirtämään myös kartalle numero-/sijaintitietoina sekä alueita käsiteltäessä muutettavissa helposti tulkittavaan visuaaliseen muotoon.

Pelastuslaitoksille suunniteltu porrastettu tilannekeskusjärjestelmä, kannattaisi huomioida ainakin varatoimintona tilannekuvan ylläpitämiseen.

4 Säteilymittausten priorisointi

Verkottuneessa yhteiskunnassa riippuvuuksien tunnistaminen turvaaminen on haastavaa ja vaihtelee toimialoittain sekä alueellisesti.

Mittausten priorisointi edellyttää yleisten periaatteiden määrittelyä, mutta myös toimialakohtaista asiantuntemusta ja niiden soveltamista paikallisiin olosuhteisiin. Mittausten priorisointia varten olisi edellä mainituista syistä johtuen koulutettava alueellisia ja paikallisia henkilöitä laatimaan ja/ tai tukemaan alueellista ja paikallista suunnittelua, jotta tarpeet ja resurssit voitaisiin jo ennakkoon selvittää ja toiminta suunnitella mahdollisimman tehokkaaksi.

Näytteidenottokapasiteetti on todennäköisesti alimitoitettu huomioiden maakunnan alueella olevat vastuulliset toimijat ja strategiassa esitetty mittaustarve. Maaseutu on elintarvikkeiden alkutuotannon ja muiden raaka-aineiden kannalta kriittistä aluetta, jossa tuotannon jatkamisella tai keskeyttämisellä on pitkäaikaiset vaikutukset, joten päätöksenteolle on oltava luotettavaa tietoa ja turvallisuuden varmistamiseksi päätökset on saatava nopeasti. Esimerkiksi saastuneen maitoerän päätyminen jalostamolle pilaa suuren määrän muuten käyttökelpoista raaka-ainetta ja jopa valmiita tuotteita sekä aiheuttaa kalliit saneerauskustannukset.

Covid-19 tilanne on osoittanut, että näytteiden lähettäminen ja niihin liittyvän tiedon tallentaminen ja käyttö aiheuttavat nykyisillä järjestelmillä aiheuttaa huomattavan pitkät viiveet jo logistisista syistä ja tilanne pahenee, jos näytteiden määrä kasvaa

Laadukasta turvallisuutta lakeudella

23.12.2020

niissä harvoissa paikoissa, joissa analysointi kyetään tekemään. Sama periaate tulisi toistumaan säteilytilanteessa.

5 Tiedottaminen

Viranomaisten ja muiden vastuullisten toimijoiden välinen tiedottaminen

- Tilanteessa yleisjohtajana toimivalla on vastuu tilannekuvan ylläpidosta ja välittämisestä. Tiedottamista ja johtamista helpottaa tilannekortti, jossa on esitetty keskeiset toimijat, heidän tehtävänsä ja vastuut tiedottamisesta.

Kansalaisten ohjeistus säteilymittauksiin

Säteilyn tilannekuva pitäisi kyetä välittämään kansalaisille riittävän tarkasti, sillä jopa saman kunnan sisällä tilanne voi vaihdella merkittävästi. Säteilyssä käytettävät yksiköt myös sekoittuvat helposti ja vaikutusten arvioinnista tehdään helposti vääriä johtopäätelmiä, joten kansalaisille tiedottamisesta vastaavien asiantuntemus on oltava riittävällä tasolla.

Säteilytilanteessa tiedontarve on suuri. Covid-19 tilanteen aikaista tiedottamisen ristiriitaisuutta valtakunnallisten ja paikallisten ohjeiden välillä on syytä välttää määrittelemällä etukäteen selkeät tiedotusvastuut ja käytettävät menetelmät. On myös huomioitava eri ikäpolvien ja kohderyhmien käyttämät viestintäkanavat sekä sosiaalisessa mediassa leviävät huhut, väärinkäsitykset ja disinformaatio.

6 Kustannukset

Mittaustoiminnan eri osa-alueet ja maantieteellinen kattavuus edellyttävät suoritustason toimintakykyä, johon kuuluvat henkilöstö, kalusto, suojavarusteet ja peruskoulutus ja osaamisen ylläpito, joka toistuvuudeltaan vastaa varautumista poikkeusoloihin. Nykytilanteeseen verrattuna säteilymittausstrategian tavoitteiden toteutuminen edellyttäisi pelastuslaitokselta lisää panostusta valmiuden kehittämiseen ja ylläpitoon sekä lisäksi valmiudesta aiheutuvia kustannuksia. Hyvinvointialueisiin siirryttäessä pelastuslaitoksen rahoitukseen on tulossa vaarallisen suuri pudotus, joten strategian toteutuminen edellyttää myös rahoituksen turvaamista.

JuhaTurkulainen
palopäällikkö/ valmiuspäällikkö
juha.turkulainen@seinajoki.fi
0400 616 620

Laadukasta turvallisuutta lakeudella